

УДК 371.134.111

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНЦІЯ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

О.Б.Бігич*доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри методики викладання іноземних мов
Київського національного лінгвістичного університету*

У статті описано інформаційно-комунікаційну компетенцію викладача вищої школи як складову його професійної компетенції.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційна компетенція, комп'ютерні/електронні засоби навчання.

Перехід розвинутих країн світу до інформаційного суспільства, характерними рисами якого є посилення ролі інформації і знань, інформатизація всіх сфер діяльності людини, створення сучасних інформаційних технологій, сприяв становленню інформаційного суспільства й в Україні. Зокрема, використання інформаційних технологій у сфері вищої освіти посилило вимоги до рівня професійної компетенції викладачів, зокрема щодо її інформаційно-комунікаційного складника.

Трактування М.Г.Євдокимовою (2007) інформаційно-комунікаційної компетенції як знання професійно значущих джерел інформації й умінь шукати, накопичувати, модифікувати та використовувати інформацію для продукування нового знання в процесі професійної комунікативно-пізнавальної діяльності дозволяє нам розглядати цей різновид компетенції як невід'ємний складник професійної компетенції фахівця будь-якої галузі й передусім викладачів вищої школи, які мають бути першоджерелом сучасних інформаційних технологій фахової освіти студентів, які бачать реальне використання викладачами електронних / комп'ютерних засобів навчання (ЕЗН / КЗН) у всіх його організаційних формах.

Метою статті є конкретизація вмінь інформаційно-комунікаційної компетенції майбутніх філологів. Ілюстрацією слугуватимуть фахові для майбутніх учителів іноземних мов (ІМ) лекційно-практичний курс «Методика викладання ІМ у середніх навчальних закладах (СНЗ)» і курс за вибором «Нові підходи до викладання англійської мови (АМ) у початковій школі».

Застосування окремих компонентів чи повних електронних видань освітнього призначення, ЕЗН і комп'ютерних навчальних програм, які уможливають комп'ютерну візуалізацію навчальної інформації, негайний зворотній зв'язок студента із КЗН, автоматизований контроль і самоконтроль результатів його навчання тощо,

вже стало буденним явищем, яке активно досліджується науковцями. Однак укладання викладачами авторських електронних курсів ще не набуло широкого розповсюдження через низку чинників, одним з яких, на жаль, є недостатній рівень сформованості інформаційно-комунікаційної компетенції самих викладачів. На разі студенти краще за викладача володіють КЗН, що, безумовно, не сприяє позитивному рейтингу останнього.

Серед низки підходів до використання інформаційних технологій: комплексне / часткове використання готових електронних видань освітнього призначення та використання прикладних й інструментальних програмних засобів для розробки авторських додатків, особливо значущим ми розглядаємо останній підхід, оскільки саме він уможливає реалізацію викладачем власних методичних рішень викладу навчального матеріалу, використання авторської структури змісту навчання, модифікацію своїх методичних і програмних розробок, автоматизацію процесу адаптації змісту навчального матеріалу психологічним особливостям студентів і процесу контролю результатів навчання тощо.

Будучи однією з основних організаційних форм навчання у вищому закладі освіти, лекція передбачає активну діяльність обох її учасників: передусім студента, який набуває фахових знань та оволодіває способами пізнавальної діяльності, а також викладача, який їх надає й формує. Зазвичай часу на лекції з методики¹ вистачає лише на

¹ З огляду на те, що лекція читається потоком студентів (9 груп по 10-11 осіб), ми використовуємо презентацію Microsoft Power Point (детальніше див. Бігич О.Б. Мультимедійне забезпечення лекції як комплекс засобів активізації пізнавальної діяльності студентів // Іноземні мови.- 2006.- № 2; Бігич О.Б. Гіпертекстові тех-

надання декларативних знань. Процедурні ж знання стають об'єктом формування на практичному занятті, попри його головну дидактичну мету – оволодіння студентами методичними навичками. Подолати цю суперечність нам вдалося, надавши самостійній роботі студентів випереджаючого характеру щодо лекцій.

За таких умов основною дидактичною метою самостійної роботи стає попереднє самостійне набуття студентами декларативних знань (з підручника, навчального посібника з методики тощо), а головною дидактичною метою лекції – набуття процедурних знань. Відповідно, на лекції самостійно набуті студентами декларативні знання з теми поглиблюються й розширюються за рахунок оволодіння процедурними знаннями, що, проте, не виключає й заповнення студентами прогалин у декларативних знаннях.

Проілюструємо це прикладами тематичних лекцій, присвячених формуванню мовної компетенції. Так, до лекції «Формування лексичної компетенції» студенти отримали для самостійного опрацювання низку питань, зокрема й про етапи формування лексичної (репродуктивної і рецептивної) навички. Виклад на лекції цього питання ми розпочинаємо з відрядкового показу слайду (рис. 1) та повторення студентами кількості етапів, їхніх назв і цілей. При цьому студенти спочатку називають етап та визначають його мету, і лише потім інформація з'являється на екрані. В такий спосіб здійснюється самоконтроль студентами самостійно набутих декларативних знань.

Як видно на рис. 1, кожний етап супроводжується позначками Microsoft Power Point Presentation, активація яких лектором уможливілює детальніший розгляд змісту кожного з трьох етапів. Так, на лекції «Формування фонетичної компетенції» активація однієї з таких позначок відкриває слайд «Прийом 1» (рис. 2). На слайді також є позначка у вигляді гучномовця, активувавши яку, ми презентуємо студентам цей слайд озвученим.

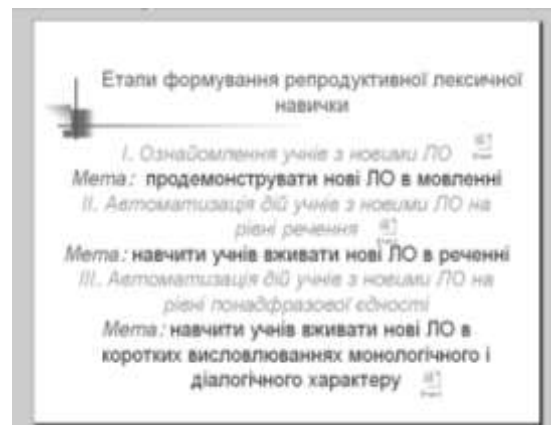

Рис. 1. Слайд «Етапи формування репродуктивної лексичної навички»

Головна дидактична мета лекції «Засоби навчання ІМ» полягає в набутті студентами декларативних і процедурних знань про традиційні й сучасні засоби навчання. Водночас зміст цієї лекції має розвивальний потенціал для спонукання студентів до освітньої

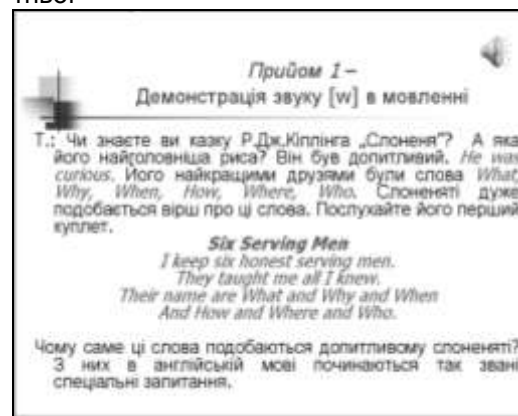

Рис. 2. Слайд «Прийом 1»

автономії, зокрема до формування в них умінь й передусім бажання самостійно набувати професійно значущу інформацію.

Так, при підготовці питання про навчально-методичний комплекс (НМК) як основний засіб навчання ми передусім звернулись до мережі Інтернет, де на web-сайті видавництва «Освіта» знайшли зображення таких складників НМК як книга для вчителя, підручник і робочий зошит. Ілюструючи ці складники прикладом НМК «Our English» (автор – канд. філол. наук, доцент КНУ імені Тараса Шевченка Л.В.Биркун), радимо студентам звернутися до мережі Інтернет і самостійно набути знань про інші основні й додаткові підручники АМ та навчальні посібники (як вітчизняні, так і зарубіжні), рекомендовані МОН України для 2-12 класів. У такий спосіб поряд з основою дидактичною метою лекції – набути декларативних знань про складники НМК реалізується й її розви-

нології на лекціях з методики викладання іноземних мов // Педагогічний процес: теорія і практика: Зб. наук. праць. - Вип. 3. - К.: Вид-во ПП «ЕКМО», 2006).

вальна мета – студенти спрямовуються на самостійне набуття професійно значущих знань з різних джерел, зокрема з Інтернет-мережі.

Як зразок допоміжного засобу навчання ілюструємо першу сторінку розроблюваного нами у співавторстві з канд. філол. наук, доцентом КНЛУ С.М.Назаровим мультимедійного електронного навчального посібника «Планування уроку АМ у початковій школі» (рис. 3) та коротко знайомимо студентів з системою

навігації за його змістом: багаторівневим змістом (table of contents); предметним покажчиком (keyword index) і повнотекстовим пошуком за ключовими словами (full-text search) та вибраним (favorites). Відповідно, паралельно студенти набувають додаткових процедурних знань про засоби навігації в електронних виданнях.

Рис. 3. Перша сторінка електронного посібника

На прикладі одного з різновидів тестових завдань (multiple choice test) знайомимо студентів з укладеними нами на основі «Універсального теста» М.Г.Квашніна електронними тестами, які пропонуються студентам для самоконтролю й самокорекції у згаданому вище курсі за вибором. У такий спосіб реалізується додаткова дидактична мета лекції – студенти набувають декларативних і процедурних знань про різновиди електронних тестів.

Як зразки технічних засобів навчання (ТЗН) презентуємо зображення також знайдених у мережі Інтернет компакт-дисків і цифрових відеодисків, а також демонструємо студентам роботу зі встановленим на нашому смартфоні словником «ABBY Lingvo 12». Водночас інформуємо студентів про інші CD і DVD з АМ, що спонукає їх до самостійного пошуку цих ТЗН, а також заохочує до їх апробації в процесі власного учіння.

Приклад відеофонограми ілюструємо записаною нами з каналу Euronews рубрикою «Parlamento» про ірландський варіант АМ – Irish. У такий спосіб студенти набувають додаткових декларативних знань про зарубіжні інформаційні канали, знайомляться з лінгвокраїнознавчою інформацією про одну з країн виучуваної АМ і водночас практикуються в англійському аудіюванні.

Завершуємо розгляд різновидів ТЗН показом однієї з наших web-сторінок – «Курсова робота» (рис. 4), обов'язкової організаційної форми навчання з курсу методики викладання ІМ. Це зацікавлює студентів як у виборі тематики курсових робіт, пов'язаної з проблемами навчання АМ молодших школярів, так і у відвідуванні курсу за вибором «Сучасні підходи до викладання АМ у початковій школі».

Рис. 4. Web-сторінка «Курсова робота»

Види занять, кількість годин Номер і назва модуля, тематика занять	Всього навчальних годин	3 види		
		Лекції (год.)	Семинарські, практичні заняття (год.)	Позааудиторна самостійна робота студента (год.)
Тема 1 "Особистісно-діяльнісний розвиток молодшого школяра"	10	2	2	6
Тема 2 "Цілі, завдання, зміст та принципи навчання АМ у початковій"	10	2	2	6

Рис. 5. Фрагмент web-сторінки «Курс за вибором»

Кожний студент має можливість самостійно в зручний для нього час ознайомитися зі структурою, змістом, розподілом годин у курсі (рис. 5) тощо й вирішити питання про його відвідування. Також значно економиться час, якого завжди бракує як викладачеві, так і студентові, на надання першим і набуття другим різного роду інформації (навчальної, пізнавальної тощо): представлення змісту лекцій у таблицях уможливорює попереднє ознайомлення студентів з обов'язковим навчальним матеріалом, і, як наслідок, зникає потреба конспектувати його в аудиторії; представлена тематика курсових робіт з методики викладання АМ у початковій школі супроводжується (крім можливих варіантів практичної частини курсової роботи) постійно оновлюваними методичними новинками (рис. 6). Отже, на лекції «Засоби навчання ІМ» окрім її дидактичних цілей реалізується й розвивальна мета – студенти вмотивовуються до

самостійного набуття фахових знань і подальшого використання професійно значущої інформації в процесі власного учіння – умінь, які складають інформаційно-комунікаційну компетенцію фахівця.

Наведені вище приклади ЕЗН ілюструють студентам, що володіння інформаційними технологіями, зокрема розробка web-сторінок та електронних навчальних видань, є обов'язковим професійним умінням персичного викладача.

Розроблюваний нами у співавторстві з С.М.Назаровим мультимедійний електронний навчальний посібник «Планування уроку АМ у початковій школі» уміщує три модулі. Перші два «Формування мовної компетенції» і «Формування мовленнєвої компетенції» (рис. 7) містять по чотири теми, в межах кожної з яких пропонуються схема етапів формування мовленнєвих навичок і розвитку мовленнєвих умінь, а також тематичний комплекс / добірка вправ чи фрагмент уроку. Третій модуль «Урок ІМ у початковій школі» (рис. 7) крім схеми структури уроку містить два розгорнутих плани-конспекти. Працюючи з другим планом-конспектом уроку, студент має можливість перевірити себе щодо правильного розподілу етапів відповідно до схематичного плану та звіритися з ключем.

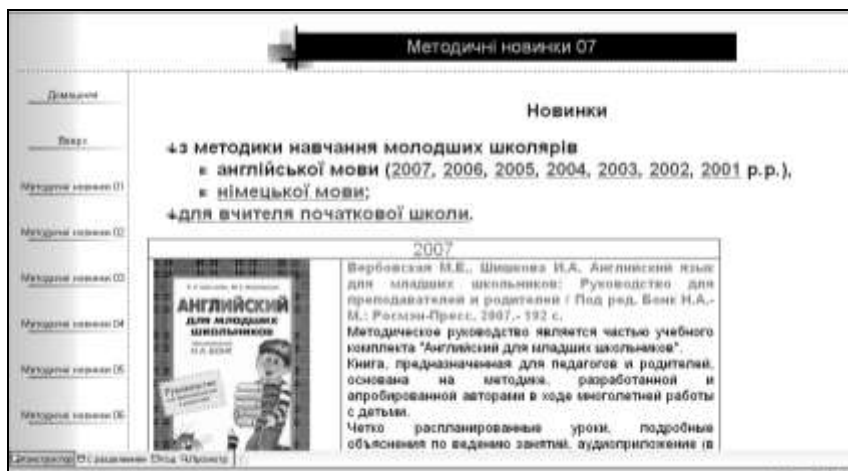

Рис. 6. Фрагмент web-сторінки «Методичні новинки»

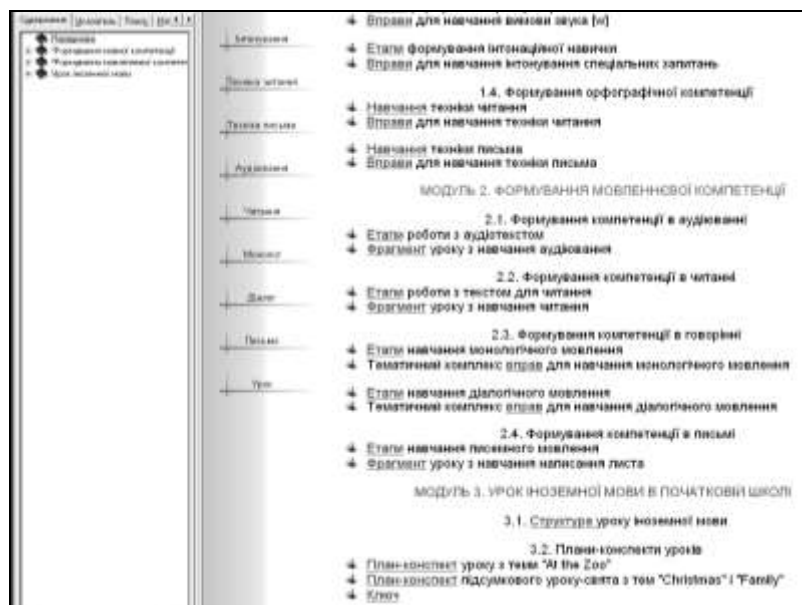

Рис. 7. Фрагмент сторінки „Зміст”

Як ми вже згадували, посібник є мультимедійним. Так, знаходячись на сторінках «Етап II» чи «Власне аудіювання тексту» (тема «Формування компетенції в аудіюванні»), студент має можливість неодноразово прослухати зміст аудіотексту «The Birthday Present» (який також надруковано), активувавши розміщену над ілюстрацією до нього кнопку, а також виконати дотекстові завдання «Arrange the pictures according to the story» (рис.8).

Апробація електронного посібника в минулому навчальному році засвідчила низку його переваг поряд зі своїм друкованим аналогом за рахунок передусім гіперпосилань і мультимедійної складової. Так, на відміну від плану-конспекту уроку з теми «At the Zoo», представленого в друкованому варіанті посібника, такий

обов'язковий складник плану-конспекту як хід уроку в електронному варіанті представлено гіперпосиланнями, які уможливають ознайомлення студента як зі змістом кожного етапу уроку (метою, прийомом і змістом роботи вчителя й учнів), так і з використовуваними на уроці різновидами наочності (фонозаписом розповіді лондонського полісмена і зображеннями визначних місць Лондона, фонозаписом голосів мешканців зоопарку і відеозаписом реклами «For a living planet» про збереження навколишнього середовища, мультимедійною ілюстрацією до тексту для читання «Baby», бланком до гри «The Hidden Animals», вербальною схемою для монологу-опису тварини / птаха, кросвордом і ключем до нього). Перспек-

тиви подальших наукових розвідок ми вбачаємо в удосконаленні мультимедійної складової посібника за рахунок flash-анімації, аудіо- й

відеоконтенту та імплементації модулю електронного контролю.

Рис. 8. Сторінка «Етап II. Власне аудіювання тексту»

ЛІТЕРАТУРА

1. Евдокимова М.Г. Система обучения иностранным языкам на основе информационно-коммуникационной технологии (технический вуз, английский язык): Автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02 / МГЛУ ордена Дружбы народов. – М., 2007. – 49 с.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2007 р.

